

Haris Dubravac

Mulla Sadra, njegova djela i ideje u prijevodima na bosanski, hrvatski i srpski jezik

UDK 1 Al-Shirazi

Sažetak

Ovaj se rad bavi Mulla Sadrinim prevedenim djelima uz kraće napomene o njima. Također, ovdje navodimo i radove koji tretiraju Mulla Sadrin život i djelo. Uvršteni su samo oni prijevodi i radovi o njemu napisani na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku te su hronološki poredani. Ne možemo tvrditi da su uključeni svi prevedeni Mulla Sadrini radovi te autorski i prevedeni radovi o njemu na spomenutim jezicima, ali smo zasigurno uspjeli objediniti većinu djela. U nekim djelima iznenađuje izostanak odrednice o ovom velikom islamskom misliocu.

Cljučne riječi: Mulla Sadra, prijevodi, knjige, tekstovi, bosanski, hrvatski i srpski jezik

Uvod

Imajući u vidu da je ovaj broj *Žive baštine* posvećen velikom islamskom filozofu Šadrudđinu Muḥammadu Širāziju, poznatijem kao *Mulla Sadra*, očekivano je priređivanje pregleda Mulla Sadrinih prevedenih djela, uz kraće napomene o njima. Također, ovdje donosimo i radove koji tretiraju Mulla Sadrin život i djelo. Ovim su hronološkim pregledom obuhvaćeni samo oni radovi napisani na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku. Ne možemo tvrditi da su ovim radom obuhvaćeni svi prevedeni Mulla Sadrini radovi te autorski i prevedeni o njemu na spomenutim jezicima, ali smo zasigurno uspjeli većinu djela nabrojati na jednom mjestu. U nekim djelima iznenađuje izostanak odrednice o ovom velikom islamskom misliocu.

1. Mulla Sadrina djela

1.1. Knjige

1.1.1. *Knjiga osvješćenja i Elikvir gnostika*, s arapskog preveo: Daniel Bučan, Demetra, Zagreb, 2018, V, 292, [70] str.

Imajući u vidu broj komentara i glosa napisanih na prvo djelo, ono se može svrstati u najpopularnija Mulla Sadrina djela. Djelo *Knjiga osvješćenja* sažetak je Mulla Sadrine metafizike egzistencije i teologije. Drugo djelo,¹ u kojem se autor dosljedno koristi simboličkom jezikom, posvećeno je duši i njezinoj sudbini. Djelo *Elikvir gnostika* zapravo je rasprava o vrstama znanja, posebno o spoznaji u kojoj se pročišćena duša sjedinjuje s najvišim predmetom znanja.

1.1.2. *Uzvišena mudrost u četiri duhovna putovanja*, s arapskog preveo: Daniel Bučan, Demetra, Zagreb, 2020, XLVIII, 540, [1] str.

Riječ je o izboru Mulla Sadrinih tekstova iz djela *al-Asfār* – najvažnijeg i najpotpunijeg autorovog djela, koje, kao sinteza filozofskog i gnostičkog uvida, sadrži zrelu i konačnu verziju njegovih temeljnih naučavanja.

1.2. Tekstovi

1.2.1. “Poslanica ‘Komentar hadisa ‘Bijah skrivena Riznica’”, s arapskog preveli: Samir Beglerović i Kenan Čemo, u: S. Beglerović i K. Čemo, “Mulla Sadrin komentar predaje ‘Bijah skrivena riznica’”, *Zbornik radova Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu*, god. XXVI, br. 12, Sarajevo, 2007, str. 231–7.

Kako kaže autor spomenute poslanice, predmetna predaja kazuje o nečemu veoma teškom. Pitani su mnogi učenjaci njegova vremena za nju, no, nisu pružili zadovoljavajući odgovor. Kad je Mulla Sadra razmotrio to pitanje, Bog mu je nadahnućem pružio četiri odgovora.

1.2.2. “Spissitudo Spiritualis”, u: Henry Corbin, “Izbor iz tradicionalnih spisa”, s engleskog preveo: Haris Dučić, *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. V, br. 15, 2019, str. 102–5.

Ovo je izvadak iz Mulla Sadrinog često komentiranog djela *Kitāb al-ḥikmat al-‘arshīyya*, s tim da treba naglasiti da ga je Corbin s arapskog preveo na francuski, zatim je taj dio preveden na engleski, odakle nam prevodilac daje verziju u ruhu bosanskog jezika.

2. O Mulla Sadrinim djelima i idejama

2.1. Knjige

2.1.1. Seyyed Hossein Nasr, *Sadr al-Dīn Shīrāzī i njegova transcendentna teozofija: intelektualni kontekst, život i djelo*, s engleskog preveo: Adnan Silajdžić, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2001, 137 str.²

Ovo neveliko djelo ima pet poglavlja: *Intelektualni kontekst, Život i djela, Asfār, Izvori Mulla Sadrāovih idejā i učenja i Šta je “Transcendentna Teozofija”?*

2.1.2. Fazlur Rahman, *Filozofija Mulla Sadra Šīrazija*, s engleskog preveo: Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2001, 315 str.

¹ Vidjeti: William C. Chittick, “Cilj islamske filozofije: promišljanja o djelima Afdala Al-Dina Kashanija”, s engleskog preveo: Haris Dubravac, *Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u BiH*, god. LXXXI, br. 1–2, 2019, str. 85.

² Za prikaz ove knjige vidjeti: Selman Selhanović, “Do kontemplacije Božanskoga”, *Preporod: islamske informativne novine*, god. XXXI, br. 16/713, 15. august 2001/ 25. džumade-l-ula 1422, str. 18.

Ova knjiga se sastoji od tri dijela – ontologija, teologija i psihologija: čovjek i njegova sudbina. U prvom dijelu, u pet poglavlja, govori se o metafizici egzistencije, esenciji, prirodi uzročnosti, odnosu između Boga i svijeta, kretanju, vremenu i poretku u svijetu. U tri poglavlja drugog dijela oslovljavaju se Narav Božija i Njegova Svojstva, dok se u pet poglavlja trećeg dijela razmatra priroda duše, teorija spoznaje i eshatologija. Na kraju se nalazi pogovor prevodioca.

Ovo djelo pokazuje da je misao ovog velikog mislioca i mistika stavljena bitno unutar racionalnog okvira te dokazuje da izvjesni pristup Mulla Sadri, koji naglašava isključivo mističke i imaginalne aspekte njegova mišljenja, u cjelini uzevši, ne postupa pravedno.³

2.1.3. S. M. Hamenei, *Mulla Sadraova transcendentna filozofija*, s perzijskog preveo: Ibrahim Avdić, Fondacija “Mulla Sadra”, Sarajevo, 2005, 125 str.

Na početku se govori o Mulla Sadrinom životu, učiteljima, djeci i učenicima te o njegovim djelima, zatim o analizama, kritikama i studijama o Mulla Sadri, o njegovoj školi mišljenja, odnosno, transcendentnoj teozofiji, ontologiji, temeljima i osnovnim načelima Mulla Sadrine filozofije, epistemologiji, umskoj egzistenciji, duši – eshatologiji, tjelesnom porijeklu duše, metafizici smrti, Sudnjem danu i Mulla Sadrinom tefsiru.

2.1.4. Muhammed Taqi Sohrabifer, *Razum i ljubav: život i misao Mulla Sadra Širazija*, s perzijskog prevela: Amina Čorak, Fondacija “Mulla Sadra”, Sarajevo, 2012, 139 str.

Ovo je djelo sačinjeno od dva dijela. Prvi dio, u kojem se tretira Mulla Sadrin životopis, sastoji se od tri poglavlja: *Mulla Sadra u Širazu*, *Mulla Sadra u Isfahanu* i *Povratak u domovinu*.

³ Charles J. Adams, *Hermeneutika Henryja Corbina*, u: Enes Karić (prir.), “Kur’an u savremenom dobu”, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1997, sv. 1, str. 343–4. “Ova knjiga, mada sasvim učenjačka, u cijelosti je utemeljena na manje ili više ‘racionalističkoj’ interpretaciji Mulla Sadraovih djela, bez pribjegavanja živoj usmenoj tradiciji vezanoj za njegovu školu i bez razmatranja intelektualnog i duhovnog konteksta iz kojega je on izrastao ili gnostičkih i mističkih elemenata koji su bitni

Drugi dio koji se bavi njegovom mišlju ima četiri poglavlja: *Epistemologija*, *Ontologija*, *Antropologija* i *Religija*.

2.1.5. Rusmir Šadić, *Ontologija Mulla Sadraa Shirazija*, Demetra, Zagreb, 2019, XII, 273 str.

Riječ je o autorovoj doktorskoj disertaciji koja na početku predstavlja Mulla Sadrin život i djelo, zatim filozofska promišljanja koja su mu utabala put, te na kraju njegovu ontologiju kao temeljno stanovište s kojeg je mislio sve druge probleme svoje filozofije, dovodeći do stvarne revolucije unutar islamskog filozofskog mišljenja.

2.1.6. Ibrahim Kalin, *Znanje u kasnijoj islamskoj filozofiji: Mulla Sadra o egzistenciji, intelektu i intuiciji*, s engleskog preveo: Haris Dubravac, Centar za kulturu i edukaciju Logos, Tuzla, 2021, 317 str.⁴

Ova knjiga se sastoji od tri poglavlja. Prvo poglavlje prati povijest argumenta o ujedinjenju od Grka do Mulla Sadre. Drugo poglavlje posvećeno je detaljnoj analizi njegove teorije o znanju. U trećem poglavlju izvlače se implikacije drugog poglavlja te se pokušava iznijeti ontološki i mistički element u Mulla Sadrinom mišljenju. Naime, on uspostavlja blisku vezu između razina egzistencije i nivoa svijesti.

2.2. Tekstovi

2.2.1. Henry Corbin, uz saradnju Sayyida Ĥusayna Našra i Osmana Yaħyāa, *Historija islamske filozofije: od početaka do Averroesove smrti* (1198), drugo izdanje, s francuskog preveli: Nerkez Smailagić i Tarik Haverić, Veselin Masleša, Sarajevo, 1987, tom I–II, str. 313–6.

2.2.2. Seyyed Hossein Nasr, “Šadr al-Dīn Širāzī (Mulla Sadra)”, u: M. M. Sharif (ur.), *Historija islamske filozofije: s kratkim pregledom drugih disciplina i savremene renesanse*

za njegova učenja” (Seyyed Hossein Nasr, *Sadr al-Din Shirāzī i njegova transcendentna teozofija: intelektualni kontekst, život i djelo*, s engleskog preveo: Adnan Silajdžić, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2001, str. 20, bilješka 10).

⁴ Za prikaz ove knjige, vidjeti: Kemal Čedić, “Knjiga o ujedinjujućem znanju”, *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, god. XXV, br. 91, 2022, str. 188–91.

u islamskim zemljama, s engleskog preveo: Hasan Sušić, August Cesarec, Zagreb, 1988, tom II, str. 307–32.

2.2.3. Seyyed Hossein Nasr, “Što je ‘transcendentna filozofija?’”, s engleskog preveo: Nevad Kahteran, *Dijalog: časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, br. 7, 1996, str. 101–111. Ovdje se govori o Mulla Sadrinom utemeljenju transcendentne filozofije.

2.2.4. Sejjid Husein Nasr, *Vodič mladom muslimanu u modernom svijetu*, s engleskog prevela: Aida Abadžić-Hodžić, Ljiljan, Sarajevo, 1998, str. 109–10.

U naznačenom dijelu Nasr govori ukratko o Isfahanskoj školi, kojoj pripada i Mulla Sadra.

2.2.5. Rešid Hafizović, “Mulla Sadra i temeljne ideje njegova filozofijskog opusa”, *Forum Bosnae: kultura, znanost, društvo, politika*, god. II, br. 6, 1999, str. 309–17; isti tekst kao pogovor u: Fazlur Rahman, *Filozofija Mulla Sadra Širazija*, s engleskog preveo: Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2001, str. 304–12.

2.2.6. Seyyed Hossein Nasr, “Izvori Mulla Sadrinih učenja i ideja”, s engleskog preveo: Adnan Silajdžić, *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, god. III, br. 7/8, 2000, str. 50–68.

Ovaj tekst čini četvrto poglavlje prethodno navedene Nasrove knjige.

2.2.7. Henry Corbin, *Islam u Iranu: duhovni i filozofski obziri*, s francuskog preveo: Rešid Hafizović, Bemust, Sarajevo, 2001, sv. IV, str. 55–125.

Drugo poglavlje četvrtog sveska posvećeno je Mulla Sadri. Prvo se govori o njegovom životu i djelu, zatim o njemu kao šijskom misliocu i “vjerovjesničkoj filozofiji”, potom o metafiziци Povratka, svijetu duhovne imaginacije i tjelesnom proživljenju, stvaralačkoj imaginaciji i njenoj eshatološkoj ulozi te o trostrukom rastu ljudskoga bića.

2.2.8. Henry Corbin, *Islamska filozofija u Iranu XVII i XVIII stoljeće*, s francuskog preveo:

Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2002, str. 75–128.

Ovaj treći dio knjige, koji je posvećen Mulla Sadri, sastoji se od jedanaest odjeljaka.

2.2.9. Cyril Glassé, *Enciklopedija islama*, s engleskog preveli: Fikret Pašanović... et al., Libris, Sarajevo, 2006, str. 411–2.

2.2.10. Samir Beglerović i Kenan Čemo, “Mulla Sadrin komentar predaje ‘Bijah skrivena riznica’”, *Zbornik radova Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu*, god. XXVI, br. 12, Sarajevo, 2007, str. 225–31.

2.2.11. Ali Asghar Haqqdar, “Bibliografija profesora Sejjida Dželaluddina Aštijanija (Sayyed Jallaluddin Ashtiyani)”, s perzijskog preveo: Nermin Hodžić, *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, god. XI, br. 41–42, 2008, str. 10–28.

Ova bibliografija donekle nam omogućuje da se upoznamo s Mulla Sadrinim djelima koja se opisuju u više navrata. Ovdje treba istaći da je Sejjid Dželaluddin Aštijani bio jedan od najistaknutijih savremenih baštinika, komentatora i istraživača transcendentne teozofije Mulla Sadre Širazija do te mjere da bi se mogao opisati kao drugi Mulla Sadra.

2.2.12. Morteza Motahhari, *Islam i Iran: uzajamni doprinosi*, s perzijskog preveo: Muamer Kodrić, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2008, str. 389–90.

2.2.13. Allame Sejjid Muhammed Husejn Husejni Teherani, *Učenje o proživljenju*, s perzijskog preveo: Amar Imamović, Fondacija “Baština duhovnosti”, Mostar, 2012, sv. 1, str. 55–57, 157–159.

2.2.14. Akbar Eydi, *Učenje o duši u djelu Ibn Sine*, s perzijskog preveo: Amar Imamović, Fondacija “Mulla Sadra”, Sarajevo, 2012, str. 84–5, 89–91.

2.2.15. Daniel Bučan, *Uvod u arapsku filozofiju*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2013, str. 94–7.

2.2.16. Hasan Džilo, "Metafizika egzistencija kod Mulla Sadraa Širazija", *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, god. XV, br. 55, 2012, str. 107–127.

U ovom radu razmatra se učenje Mulla Sadre o bitku, koje se u islamskoj filozofiji smatra najsloženijim učenjem. Mulla Sadra je poduzeo revolucionaran poduhvat u islamskoj filozofiji produbljujući pojam bitka u svjetlu više naslijeđenih učenja.

2.2.17. Tehran Halilović, Seid Halilović, Muamer Halilović, *Kratka istorija islamske filozofije*, Centar za religijske nauke Kom, Beograd, 2014, str. 177–267.

Muamer Halilović napisao je treći dio ove knjige koji tretira transcendentnu filozofiju. Prvo se govori o filozofiji neposredno prije transcendentne filozofije, zatim o Mulla Sadri kao njenom utemeljivaču, o misaonim izvorima transcendentne filozofije, njenim osnovnim učenjima i poziciji u savremenom dobu.

2.2.18. Seid Halilović, "Najkraći argument za postojanje Boga u islamskoj filozofiji", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. III, br. 1, 2014, str. 30–4.

Ovdje se iznosi Mulla Sadrina produbljena verzija inovativnog "argumenta istinoljubivih" – najpoznatijeg argumenta za Božiju egzistenciju u islamskoj filozofiji.

2.2.19. Muamer Halilović, "Hajdeger i Mula Sadra – pojmovna evidentnost i suštinska nedokučivost bitka", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. III, br. 1, 2014, str. 71–95.

2.2.20. Tehran Halilović, "Istiniti snovi; dodir svetova u islamskoj filozofiji", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. III, br. 1, 2014, str. 124–6.

2.2.21. Seid Halilović, "Gnostička hermeneutika u islamu s posebnim osvrtom na transcendentnu filozofiju Mula Sadre Širazija", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. III, br. 2, 2014, str. 1–20.

2.2.22. Tehran Halilović, "Doktrinarna gnoza u islamu; položaj i značaj", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. III, br. 2, 2014, str. 32–3.

2.2.23. Muamer Halilović, "Čovek i društvo kod Mula Sadre Širazija", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. III, br. 2, 2014, str. 55–69.

2.2.24. Hasan Džilo, "Osnovi za komparativnu analizu učenja o bitku u grčkoj i islamskoj filozofiji", *Logos: časopis za filozofiju i religiju*, vol. II, br. 1, 2014, str. 155–66.

U naznačenom dijelu teksta govori se o pitanju bitka u islamskoj filozofiji, što je često oslovljavao i Mulla Sadra, pa se otuda iznose neki njegovi stavovi.

2.2.25. Tehran Halilović, "Jezik religije u mišljenju Mulla Sadr Shirazija i Qadi Said Qomija", *Logos: časopis za filozofiju i religiju*, vol. II, br. 2, 2014, str. 159–71.

2.2.26. Muamer Halilović, "Odnos između religije i etike u transcendentnoj filozofiji Mula Sadre Širazija", *Arhe: časopis za filozofiju*, god. XII, br. 24, 2015, str. 163–79.

2.2.27. Rusmir Šadić, "Transcendentna filozofija Mulla Sadra Shirazija", *Logos: časopis za filozofiju i religiju*, vol. III, br. 2, 2015, str. 205–19.

2.2.28. Tehran Halilović, "Poreklo materije u Mula Sadrijoj filozofiji", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. IV, br. 2, 2015, str. 35–51.

2.2.29. Tehran Halilović, "Poreklo duše u Mula Sadrijoj filozofiji", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. V, br. 2, 2016, str. 39–54.

2.2.30. Amar Imamović, "Porijeklo duše u učenju Mulla Sadre", *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. II, br. 2, 2016, str. 7–12.

2.2.31. Hasan Džilo, "Bivstvovanje – primarni predmet rasprave nekih islamskih filozofa", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. V, br. 2, 2016, str. 55–74.

Rasprava o bitku u islamskoj filozofiji predstavlja odijeljeno područje razmišljanja. Ovom

problemu je, između ostalih, posebnu pažnju posvetio Mulla Sadra Širazi, na što se autor osvrće u ovom radu.

2.2.32. Hasan Džilo, "Bog kao Bitak u islamskoj filozofiji", *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici*, br. 14, 2016, str. 277–81. U ovom se radu razmatra metafizički dokaz u filozofiji Mulla Sadre Širazija.

2.2.33. Hossein Ziai, "Islamska filozofija (*fel-sefa*)", u: Tim Winter (ur.), *Kembridžski priručnik klasične islamske teologije*, s engleskog preveo: Rusmir Mahmutćehajić, Međunarodni forum Bosna, Sarajevo, 2016, str. 70.

2.2.34. David B. Burrell CSC, "Stvaranje", u: Tim Winter (ur.), *Kembridžski priručnik klasične islamske teologije*, s engleskog preveo: Rusmir Mahmutćehajić, Međunarodni forum Bosna, Sarajevo, 2016, str. 149–50.

2.2.35. Allame Sejjid Muhammed Husejn Husejni Teherani, *Učenje o proživljenju*, s perzijskog preveo: Amar Imamović, Fondacija "Baština duhovnosti", Mostar, 2016, sv. 3, str. 157–159, 163–165, 185–189, 213–215, 253–255.

2.2.36. Kasim Kakaji, "Teorija jednoće egzistencije i njena dokazivost sa stanovišta Ibn Arebije i Mulla Sadre", s perzijskog preveo: Akbaš Lutfi, *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. II, br. 4, 2016, str. 24–36.

2.2.37. Ali Akbar Velajati, *Istorija kulture i civilizacije islama i Irana*, s perzijskog preveo: Muamer Halilović, Centar za religijske nauke Kom, Beograd, 2016, str. 419–22.

2.2.38. Ibrahim Kalin, "Zašto životinje jedu druge životinje? Mulla Sadra o teodiceji i o najboljem od svih mogućih svjetova", s engleskog preveo: Haris Dubravac, *Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u BiH*, god. LXXIX, br. 1–2, 2017, str. 135–156.

2.2.39. Rusmir Šadić, "Principi Mulla Sadrove epistemologije", *Filozofska istraživanja*, god. XXXVII, br. 4, 2017, str. 651–8.

2.2.40. Rusmir Šadić, "Ontologija Mulla Sadra Shirazija", *Logos: časopis za filozofiju i religiju*, vol. V, br. 1–2, 2017, str. 31–47.

2.2.41. Allame Sejjid Muhammed Husejn Husejni Teherani, *Tumačenje ajeta Nur Allah je svjetlo nebesa i Zemlje*, s perzijskog preveli: Mediha Imamović i Amar Imamović, Fondacija "Baština duhovnosti", Mostar, 2017, str. 113–4.

2.2.42. Rusmir Šadić, "Spoznajna teorija Mulla Sadre Širazija", *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. III, br. 8, 2017, str. 4–11.

2.2.43. Sejjid Husejn Nasr, "Mulla Sadra Širazi i procvat poslaničke filozofije", s engleskog preveo: Rusmir Šadić, *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. III, br. 8, 2017, str. 12–27; u: Seyyed Hossein Nasr, *Islamska filozofija od postanka do danas*, s engleskog preveo: Rusmir Šadić, Centar za kulturu i edukaciju Logos, Tuzla, 2018, str. 265–77.

U ovom se dijelu govori o Mulla Sadri i potpunom procvatu vjerovjesničke filozofije.

2.2.44. Tehran Halilović, "Smrt u filozofskom učenju Mulla Sadre Širazija", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. VI, br. 3, 2017, str. 49–66.

2.2.45. Daniel Bučan, "Filozofijska i gnostička misao Mulla Sadre", *Logos: časopis za filozofiju i religiju*, vol. V, br. 1–2, 2017, str. 9–30; ovaj tekst je dio predgovora u: Mulla Sadra, *Knjiga osvješćenja i Elikvir gnostika*, s arapskog preveo: Daniel Bučan, Demetra, Zagreb, 2018, str. 1–63.

2.2.46. Hasan Mo'alemi... [et al.], *Historija islamske filozofije*, s perzijskog preveo: Muamer Kodrić, Fondacija "Mulla Sadra", Sarajevo, 2017, str. 260–89.

2.2.47. Tehran Halilović, "Život pre rođenja u islamskoj filozofiji", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. VII, br. 1, 2018, str. 55–69.

U ovom radu autor se metodološki usredsređuje na transcendentnu filozofiju Mulla Sadre Širazija zbog njegovih inovativnih rješenja kojima je unaprijedio filozofsku misao u islamu, posebno pogled na čovjekovu dušu i njeno porijeklo.

2.2.48. Tehran Halilović, "Ontološka analiza slobodne volje u duhovnoj tradiciji islama", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. VII, br. 2, 2018, str. 1–27.

Ljudi i sva ostala Božija stvorenja su, prema Mulla Sadrinom mišljenju, potpuno ovisni o Božijem Bítku u tom smislu da bez bítka koji im Bog daruje oni samostalno ne posjeduju čak ni svoju suštinu. Na osnovu te potpune ontološke ovisnosti, slobodna volja kao Božiji dar čovjeku može se pripisati i njemu. O tome govori ovaj rad.

2.2.49. Ibrahim Kalin, "Znanje kao nalaženje egzistencije", s engleskog preveo: Haris Dubravac, *Logos: časopis za filozofiju i religiju*, vol. VI, br. 1–2, 2018, str. 103–123.

Ovdje se predstavlja Mulla Sadrin ambiciozni pokušaj da definira znanje kao jedan vid egzistencije što mu omogućava da podvede noetiku pod ontologiju te sprečava da se njegova epistemologija stropošta na filozofiju subjektivizma. Ovaj tekst je zapravo posljednje potpoglavlje iz spomenute Kalinove knjige.

2.2.50. Amar Imamović, "Argument spoznaje duše o postojanju Boga u filozofiji, Kur'anu i islamskim predajama", *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. V, br. 13, 2019, str. 60–3.

U radu se izlažu tri argumentacije spoznaje duše kod Mulla Sadre te prednost argumenta spoznaje duše u odnosu na druge dokaze Božije egzistencije.

2.2.51. Reza Akberijan, "Uzvišeni Bog u filozofiji Mulla Sadre", s perzijskog preveo: Amar Imamović, *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. V, br. 14, 2019, str. 6–22.

2.2.52. Rusmir Šadić, "Ka metafizici bitka", *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, god. XXII, br. 83/84, 2019, str. 107–23.

Tekst je posvećen Mulla Sadrinom zaokretu od metafizike biti ka metafizici bítka.

2.2.53. Rusmir Šadić, "Kasna islamska filozofija: ključni pojmovi Mulla Sadraovog filozofskog mišljenja", *Eidos: časopis za filozofiju i društveno-humanistička istraživanja*, god. III, br. 3, 2019, str. 99–106.

2.2.54. Tehran Halilović, "Ljudski svetovi u islamskoj filozofiji", *Kom: časopis za religijske nauke*, vol. VIII, br. 2, 2019, str. 1–17.

Kroz cijeli tekst se provlače Mulla Sadrina stanovišta koja se tiču svijeta imaginacije.

2.2.55. Muamer Halilović, *Islam i sociologija religije*, Centar za religijske nauke Kom, Beograd, 2019, 123–67.

U tom se djelu nalaze određeni podaci o sazajnim osnovama Mulla Sadrine filozofske misli.⁵

2.2.56. Amar Imamović, "Argument fitreta o postojanju Boga u transcendentalnoj filozofiji, Kur'anu i predajama", *Živa baština: časopis za filozofiju i gnozu*, vol. VI, br. 19, 2020, str. 71–6.

Prvo poglavlje posvećeno je filozofskoj analizi argumenta fitreta koja slijedi filozofiju Mulla Sadre, a njegova opservacija predmetnog argumenta nalazi se na str. 75.

2.2.57. Daniel Bučan, "Mulla Sadra filozof i teozof", predgovor u: Mulla Sadra, *Uzvišena mudrost u četiri duhovna putovanja*, s arapskog preveo: Daniel Bučan, Demetra, Zagreb, 2020, str. XVII–XLVIII.

2.2.58. Hasan Džilo, *Islamska filozofija*, Bošnjačko nacionalno vijeće i Centar za napredne studije, Skoplje, 2020, str. 144–9.⁶

2.2.59. Mohamed Jafer Zarean, "Transcendentna teozofija Sadruddina Širazija", *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, god. XXIII, br. 87/88, 2020, str. 11–35.

Ovim se radom pokušava pojasniti da je transcendentna teozofija zasebna filozofija koja ima vlastiti sistem i vlastite izvore, a nikako eklektička filozofija.

⁵ Zahvaljujemo autoru što nam je ukazao na ovo mjesto u svojoj knjizi.

⁶ Ovdje bismo spomenuli i dio iz intervjua koji je obavio Selman Selhanović s Huseinom Gafarijem, šefom Odsjeka za filozofiju na Univerzitetu u Teheranu (*Preporod: islamske*

informativne novine, god. XXXVIII, br. 18/884, 15. septembar 2008. / 15. ramazan 1429, str. 20), u kojem se govori o tome šta nam sadrijska transcendentna filozofija, koju neki nazivaju filozofirajućom teologijom ili teologizirajućom filozofijom, može danas ponuditi.

Abstract

Mullā Ṣadrā and about Mullā Ṣadra (His Works and Ideas) in Bosnian, Croatian and Serbian Language

Haris Dubravac

The paper discusses Mullā Ṣadra's translated works, providing brief notes on them. Works on Mullā Ṣadra's life and work are also analyzed. Only the translations and works about him written in Bosnian, Croatian and Serbian language are included and they are arranged chronologically. Although we cannot claim that all the translated works of Mullā Ṣadra in these languages are mentioned, along with all the works about him that have been written and translated, we have certainly managed to include most of the works in one place. It is sometimes surprising to notice in some works a lack of reference to this great Islamic thinker.

Keywords: Mullā Ṣadrā, translations, books, texts, Bosnian, Croatian and Serbian languages.